

ESTIMATION OF GENERALIZED STRESS INTENSITY FACTOR VALUES FOR STRUCTURES WITH THIN PROTECTIVE COATINGS

J. Korbel*, Z. Knésl**

Summary: *In present paper, generalized stress intensity factor H_I for structures with cracked protective coatings is calculated. Based on numerical results obtained by finite element method calculations, the approximate expression for estimation of H_I is derived as a function of elastic parameters of the coating and the substrate. Application of this expression provides easy evaluation of critical stress leading to failure of structures with protective coating.*

1. Úvod

Povrchové trhliny hrají významnou roli při iniciaci porušení jak v případě statického tak i cyklického namáhání. Klíčovým krokem při odhadu vlivu povrchových trhlin na jejich další šíření a v konečné fázi i porušení konstrukce je znalost odpovídající hodnoty faktoru intenzity napětí. Problematika stanovení hodnot faktoru intenzity napětí (FIN) je celkem uspokojivě vyřešena a existující numerické metody (zejména metoda konečných prvků a hraničních integrálů) poskytují možnost spolehlivých výpočtů FIN i v případě komplikovaných geometrií a okrajových podmínek se kterými se setkáváme v praxi. Na druhé straně se však v celé řadě případů pro stanovení (případně odhad) hodnot faktoru intenzity napětí používají aproximativní výrazy. Typickým příkladem takové situace je výraz pro hodnotu FIN pro krátkou povrchovou trhlinu délky a v taženém pásu, kdy se běžně používá aproximativní vztah $K_I \approx 1,12 \sigma_{appl} \sqrt{\pi a}$, kde σ_{appl} je odpovídající aplikované napětí (předpokládá se normálové namáhání), např. Benthem (1973) nebo Broek (1988). Tento vztah pak umožňuje (v případě křehkého porušení) odhad kritické hodnoty aplikovaného napětí σ_{crit} , při kterém se začne trhlina šířit do hloubky tělesa ve tvaru

$$\sigma_{crit} = \frac{K_{IC}}{1.12\sqrt{\pi a}} \quad (1)$$

kde K_{IC} je hodnota lomové houževnatosti materiálu.

V případě konstrukcí s ochranou povrchovou vrstvou mohou v této vrstvě vzniknout povrchové trhliny, které se šíří přes tuto vrstvu a zastaví se na rozhraní vrstva – základní materiál. V tomto případě nelze pro odhad kritického napětí použít standardních postupů

---

* Ing. Jakub Korbel: Technologické centrum, ABB s.r.o., Vídeňská 117, 619 00 Brno; tel: +420.547 152 048; e-mail: jakub.korbel@cz.abb.com

** prof. RNDr. Zdeněk Knésl, CSc.: Ústav fyziky materiálů AV ČR, Žitkova 22, 616 62 Brno; tel: +420.532 290 358; e-mail: knesl@ipm.cz

lomové mechaniky a je nutno stanovit hodnotu zobecněného faktoru intenzity napětí H_I , která závisí na geometrii tělesa a trhliny, okrajových podmínkách a navíc i na rozdílu materiálových parametrů vrstvy a základního materiálu. Stanovení hodnoty H_I představuje v toto případě poměrně složitou výpočetní operaci, vyžaduje určité zkušenosti. H_I se obvykle se určuje numericky pomocí metody konečných prvků, např. Owen (1983) nebo Qian (2001).

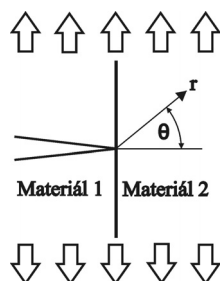
V příspěvku je na základě výpočtů metodou konečných prvků odvozen aproximativní vztah pro hodnotu zobecněného faktoru intenzity napětí H_I v případě tělesa s tenkou povrchovou vrstvou. Při výpočtu je předpokládána ideální adheze mezi povrchovou vrstvou a podkladem. H_I je vyjádřeno jako funkce poměru E_1/E_2 Youngových modulů povrchové vrstvy (E_1) a základního materiálu (E_2). Aplikace tohoto výrazu umožňuje snadný odhad kritického napětí pro porušení tělesa s ochrannou povrchovou vrstvou a přispívá ke spolehlivějšímu odhadu životnosti konstrukcí s ochranou povrchovou vrstvou.

2. Trhlina s vrcholem na rozhraní dvou materiálů

V případě trhliny v homogenním prostředí je rozložení napětí v blízkosti jejího vrcholu popsáno rovnicí typu

$$\sigma_{ij} = \frac{K_I}{\sqrt{2\pi r}} f_{ij}(\theta) \quad (2)$$

kde K_I je faktor intenzity napětí (předpokládáme normálové namáhání), r je vzdálenost od vrcholu trhliny a θ velikost polárního úhlu, viz obr.1. Napětí má vzhledem ke vzdálenosti od vrcholu trhliny r singulární charakter typu $r^{-1/2}$. Exponent singularity napětí je roven $1/2$ rozměr faktoru intenzity napětí je $MPa m^{1/2}$. Kritická veličina faktoru intenzity napětí je lomová houževnatost, K_{IC} , a kritérium stability má tvar (σ_{appl} je aplikované namáhání, a je délka trhliny)

Obr. 1 Trhlina s vrcholem na rozhraní dvou materiálů a použité označení

$$K_I(\sigma_{appl} a) < K_{IC} \quad (3)$$

V případě trhliny s vrcholem na rozhraní, již pro rozdělení napětí neplatí vztah (2), dochází ke změně charakteru singularity a pro rozdělení napětí platí (pro jednoduchost opět předpokládáme trhlinu kolmou na rozhraní a normálový mód namáhání)

$$\sigma_{ij} = \frac{H_I}{\sqrt{2\pi}} F_{ij}(\theta, \alpha, \beta) r^{-p} \quad (4)$$

kde F_{ij} je známá funkce polárního úhlu θ a materiálových parametrů povrchové vrstvy a podkladu (α, β jsou kompozitní parametry uvažovaných materiálů) a veličina H_I je zobecněný faktor intenzity napětí. Na rozdíl od trhliny v homogenním prostředí je v tomto případě singularita napětí typu r^{-p} , kde $0 < p < 1$ je exponent singularity, např. Zak (1963) nebo Meguid (1995). V případě trhliny v homogenním tělese platí $H_I = K_I$. Hodnota exponentu

singularity $p = p(\alpha, \beta)$ závisí na materiálových konstantách obou materiálů, viz Lin (1976) pro podrobnosti. Podobně jako faktor intenzity napětí K_I , je i hodnota zobecněného faktoru intenzity napětí H_I funkcí aplikovaného napětí, geometrie tělesa, okrajových podmínek a navíc i materiálových parametrů obou komponent. Veličinu H_I lze učit buď přímou metodou, např. Owen (1983), nebo pomocí integrálního přístupu, např. Qian (2001). Skutečnost, že exponent singularity napětí $p \neq 1/2$ znamená, že pro popis chování trhliny s vrcholem na rozhraní dvou materiálů nelze použít postupy a kritéria standardní lomové mechaniky např. Knésl (1991). Výpočet hodnot zobecněného faktoru intenzity napětí H_I pro danou konfiguraci a kombinaci materiálů je klíčový a znalost hodnot H_I umožňuje stanovení kritického napětí pro šíření trhliny z rozhraní do podkladu Knésl (1998).

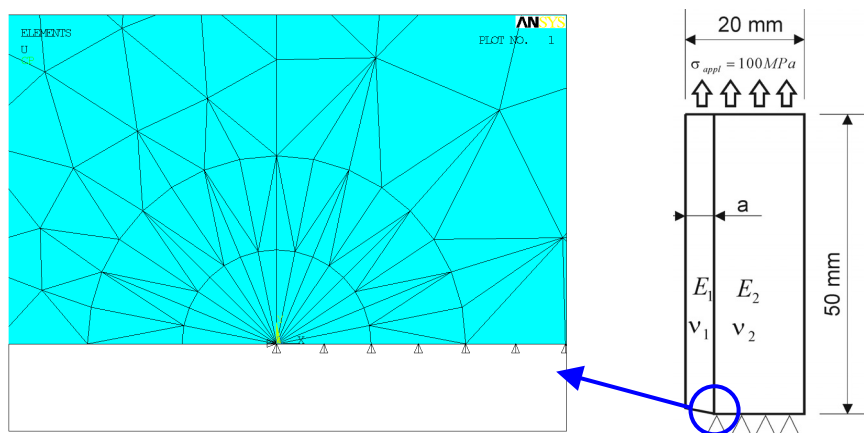
3. Numerický model a výsledky

Pro výpočet zobecněného faktoru intenzity napětí byla použita přímá metoda, která je založena na porovnání numericky a analyticky vypočtených hodnot napětí v těsné blízkosti kořene trhliny. Numerické výpočty byly provedeny v komerčně dostupném konečnoprvkovém systému ANSYS.

3.1 Numerický model

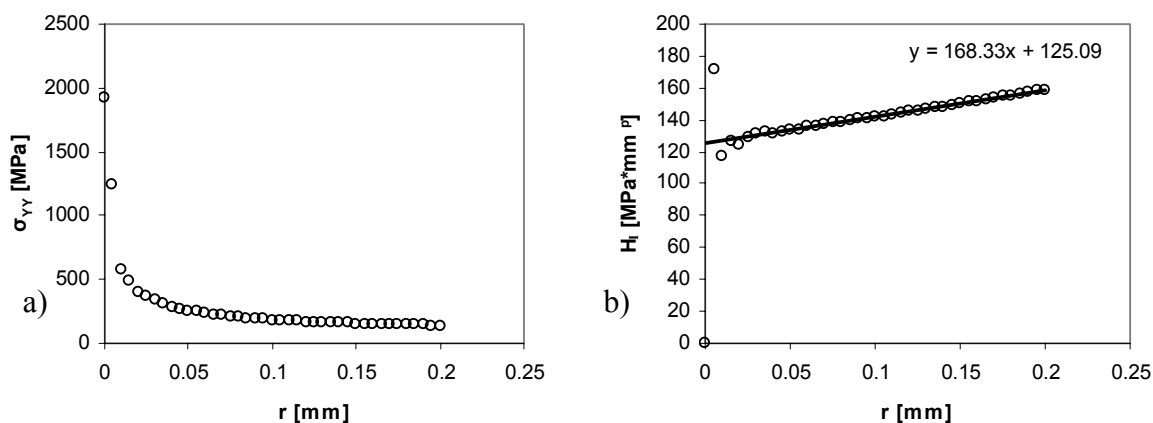
Pro výpočet byl použit vzorek podle obr.2. Povrchová vrstva tloušťky $t = 0,1\text{mm}, 0,25\text{mm}$ a $0,50\text{mm}$ reprezentuje ochranný povlak na masivním podkladu (celková tloušťka tělesa byly vždy $T = 20\text{mm}$). Mezi vrstvou a podkladem předpokládáme ideální adhezi. Dále předpokládáme existenci apriorní povrchové trhliny ve vrstvě. Trhlina má vrchol na rozhraní obou složek, tj. délka trhliny je vždy $a = t$. Z důvodů symetrie je modelována polovina vzorku, viz obr.2. Vzorek je namáhán aplikovaným napětím 100MPa , které působí rovnoběžně s rozhraním. Trhlina je tedy namáhána normálovým módem a základní lomově-mechanický parametr pro tuto konfiguraci je hodnota zobecněného součinitele intenzity napětí H_I (v případě homogenního tělesa K_I).

Model byl tvořen průměrně 26800 elementy a detailní znázornění sítě v místě kořene trhliny je zobrazeno na obrázku 2. Pro modelování trhliny byl použit trojúhelníkový šestiuzlový prvek s uspořádáním do „růžice“ (poloměr růžice $r = 0,01\text{mm}$) se středem ve vrcholu trhliny, viz obr.2.

Obr. 2 – Model a rozložení elementů u kořene trhliny

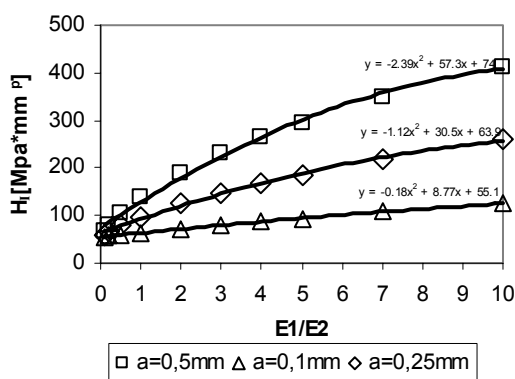
Výpočet přímou metodou vychází se stanovení napětí v podkladu v okolí vrcholu trhliny a srovnání této hodnoty s odpovídajícím analytickým výrazem. Typický výsledek rozložení složky napětí σ_{yy} (osa y je orientována kolmo na rozhraní) v závislosti na vzdálenosti r od vrcholu trhliny ve směru kolmém k rozhraní (tj. $\theta = 0$) je uveden na obr.3a. Z vypočteného napětí $\sigma_{yy}(r)$ byl následně stanoven zobecněný součinitel napětí H_I pomocí vztahu (4). V dostatečné vzdálenosti od kořene trhliny se extrapolací lineární části závislosti $H_I = H_I(r)$ na hodnotu $r = 0$ určí velikost smluvní hodnoty H_I , viz obr.3b. Tento postup je nutné opakovat pro různé poměry tuhosti ochranných vrstev a matrice.

Obr. 3 –a) Normálové napětí od kořene trhliny, b) Zobecněný součinitel intenzity napětí, $E_1/E_2=2$, $a=0,25\text{mm}$

3.2 Výsledky

Výsledky vypočtených hodnot H_I pro různé tloušťky povrchové vrstvy jsou uvedeny na obrázku 4. Pro přesnější nalezení vztahu vyjadřující závislost H_I na poměru Youngových modulů vrstvy a matrice byly vypočtené hodnoty rozděleny do dvou intervalů, tj. pro $E_1/E_2 < 1$ a $E_1/E_2 > 1$. Následným normováním veličiny H_I veličinou $\sigma_{appl} a^p$, kde a je tloušťka povrchové vrstvy a p exponent singularity napětí (obr. 6) získáme rovnice ze kterých lze stanovit aproximativně velikost H_I i pro jiné hodnoty délky trhliny a zatížení, (rovnice 5 a 6).

Obr. 4 – Zobecněný součinitel intenzity napětí H_I pro různé tloušťky vrstev t .

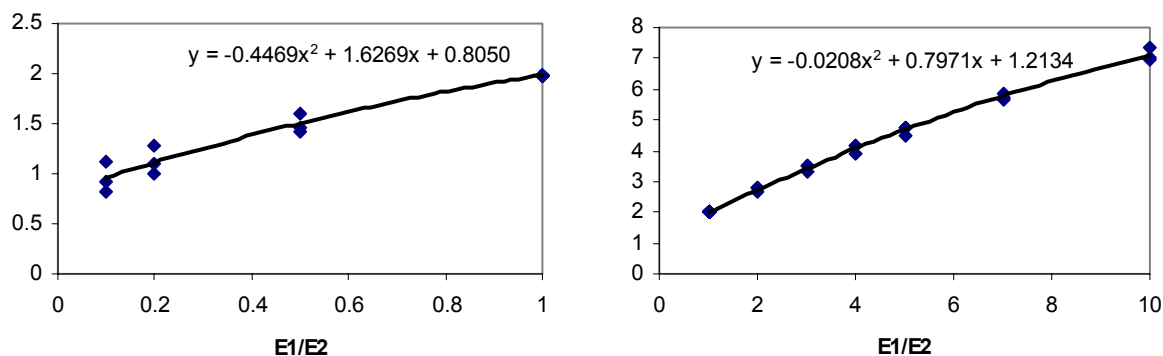
Velikost H_I lze tedy stanovit pro zadané aplikované napětí σ_{appl} , poměr elastických parametrů E_1/E_2 a tloušťku povrchové vrstvy $t = a$ následovně:

pro $E_1/E_2 < 1$:

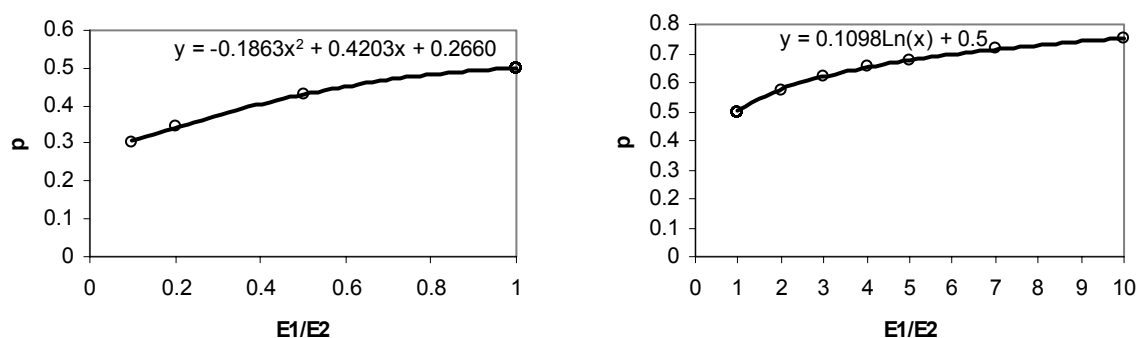
$$H_I = (-0.4469 \cdot (E_1/E_2)^2 + 1.6269 \cdot E_1/E_2 + 0.8050) \cdot a^{-0.1863 \cdot (E_1/E_2)^2 + 0.4203 \cdot E_1/E_2 + 0.2660} \cdot \sigma_{appl} \quad (5)$$

a pro $E_1/E_2 > 1$:

$$H_I = (-0.0208 \cdot (E_1/E_2)^2 + 0.7971 \cdot E_1/E_2 + 1.2134) \cdot a^{0.1098 \ln(E_1/E_2) + 0.5} \cdot \sigma_{appl} \quad (6)$$

Obr. 5 – Rovnice vyjadřující závislost bezrozměrné normované hodnoty H_I na poměru Youngových modulů v intervalech $E_1/E_2 < 1$ a $E_1/E_2 > 1$.

Obr. 6 – Exponent singularity napětí

Poznamenejme, že rozměr veličiny H_I ve vztazích (5,6) je odvozen od rozměrů veličin aplikovaného napětí σ_{appl} a délky trhliny a . Pro běžně užívané materiály s poměrem $0,5 < E_1/E_2 < 2,0$ je maximální odchylka aproximativně určených hodnot veličiny H_I od numericky určených hodnot menší než 5%.

4. Diskuse

V klasické lineární elastické lomové mechanice je v případě křehkého porušení bezpečnost konstrukce často posuzována pomocí kritérií stability, která jsou založena na srovnání aktuální hodnoty K_I a kritické hodnoty K_{IC} (lomové houževnatosti), viz vztah (3). Analogicky lze formulovat kritérium stability i v případě trhliny s vrcholem na rozhraní dvou materiálů ve tvaru, např. Knésl et al. (2005),

$$H_I(\sigma_{appl}) < H_{IC}(K_{IC}) \quad (7)$$

kde H_{IC} je kritická hodnota zobecněného faktoru intenzity napětí, vyjádřená jako funkce lomové houževnatosti K_{IC} materiálu, do kterého se trhlina šíří. Závislost $H_{IC} = H_{IC}(K_{IC})$ lze určit na základě srovnání lomově-mechanické veličiny L , která má jasně definovaný fyzikální význam jak v případě trhliny v homogenním prostředí, tak i v případě trhliny s vrcholem na rozhraní. Kritická hodnota zobecněného faktoru intenzity napětí H_{IC} však nemá vhodnou vypovídající schopnost (všimněme se, že rozměr této veličiny je $MPa m^p$ a závisí na velikosti exponentu singularity p) a proto se většinou stanovuje hodnota kritického napětí σ_{crit} pro další šíření trhliny s rozhraní do podkladu a kritérium stability se zapisuje ve tvaru

$$\sigma_{appl} < \sigma_{crit}(K_{IC}) \quad (8)$$

Pro výpočet kritického napětí σ_{crit} je tedy nejprve nutno určit kritickou hodnotu zobecněného FIN $H_{IC}(\sigma_{appl})$, např. Knésl et al. (2005). Kritické napětí při kterém se začne trhlina šířit z rozhraní do podkladu je pak dáno vztahem

$$\sigma_{crit} = \sigma_{appl} \frac{H_{IC}}{H_I(\sigma_{appl})} \quad (9)$$

kde $H_I(\sigma_{appl})$ odpovídá hodnotě zobecněného faktoru intenzity napětí určeného pro aplikované napětí σ_{appl} . Pro známou hodnotu H_{IC} se pak σ_{crit} určí ze vztahu (9), kde $H_I(\sigma_{appl})$ je dáno vztahem (5,6). Přesnost odhadů kritického napětí na základě vztahů (9) a (5,6) je určena chybou aproximace výrazu pro H_I .

5. Závěr

V příspěvku byly odvozeny aproximativní výrazy pro hodnoty zobecněného faktoru intenzity napětí H_I pro případ trhliny v povrchové vrstvě. Aplikace těchto výrazů umožňuje snadný odhad kritického napětí pro porušení tělesa s ochrannou povrchovou vrstvou a přispívá ke spolehlivějšímu odhadu životnosti konstrukcí s ochranou povrchovou vrstvou.

6. Poděkování

Práce byla realizována za finanční podpory grantů 101/05/0320 a 101/05/0227 GA ČR.

7. Literatura

- Benthem, J.P., Koiter, W.T. (1973) Asymptotic approximations to crack problems. In: G.S. Sih, Editor, Methods of analysis and solutions of crack problems, *Mechanics of fracture, Vol.1*, pp,131-178, Noordhoff Internal Publishing.
- Broek, D. (1988) Elementary Engineering Fracture Mechanics. Fourth Edition. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Fenner, D.N. (1976) Stress singularities in composite materials with an arbitrarily oriented crack meeting an interface. *International Journal of Fracture*, 12(5), pp. 705-721.
- Chiang, C.R. (1991) On the stress intensity factors of cracks near an interface between two media. *International Journal of Fracture*, 47, pp. 55-58.

- Knésl, Z. (1991): A criterion of V-notch stability, *International Journal of Fracture* 48: R79 – R83.
- Knésl, Z., Knápek, A., & Bednář, K. (1998) Evaluation of the Critical Stress in Bonded Materials with a Crack Perpendicular to the Interface. In: *Surface Modification Technologies*, 11, pp. 153-159.
- Knésl, Z., Klusák, J., Náhlík, L. (2005) Fracture mechanics parameters of general singular stress concentrators. In: International scientific conference held on the occasion of the 55th anniversary of founding the Faculty of Mechanical Engineering of the VSB – Technical University of Ostrava, Session 8 – Applied Mechanics, pp. 385-390, Ostrava.
- Lin, K., Y., & Mar, J., W. (1976) Finite element analysis of stress intensity factors for cracks at bi-material interface. *International Journal of Fracture*, 12(4), pp. 521-531.
- Meguid, S., A., Tan, M., & Zhu, Z., H. (1995) Analysis of cracks perpendicular to bimaterial interfaces using a novel finite element. *International Journal of Fracture*, 73, pp.1-23.
- Owen, D.R.J. – Fawkes, A.J. (1983) Numerical Methods and Applications. *Engineering Fracture Mechanics*: Pineridge Press Ltd, Swansea.
- Qian, Z.Q. (2001) On the evaluation of wedge corner stress intensity factors of bi-materials joints with surface tractions. *Computers and Structures*, 79, pp.53-64.
- Zak, A., R., Williams, M., L. (1963) Crack point stress singularities at a bi-material interface. *Journal of Applied Mechanics*, Transactions of the ASME, pp.142-143.